

GEOSITES <i>Heuvelrug Midden</i>	Darthuizerpoort e.o.	
Hotspots	Darthuizerpoort met stuwwalflanken; Darthuizen e.o.; landgoed en kasteel Broekhuizen	
Korte Omschrijving	Stuwwalpas uit de voorlaatste ijstijd die door sneeuw/ijsmeltwater werd vergroot en verdiept en later weer iets is opgevuld. Het meegevoerde materiaal werd gedeponeed als smeltwaterwaaier (spoelzandvlakte, sandur of sandr) in het riviereengebied. Verder dekzandruggen en -heuvels in het smeltwaterdal en op de spoelzandwaaier bij Darthuizen en kasteel Broekhuizen. Geomorfologisch, ecologisch en cultuurhistorisch van belang.	

LANDSCHAPSTYPE	ZAND landschap	VEEN landschap	RIVIER landschap	ZEEKLEI landschap
-----------------------	----------------	----------------	------------------	-------------------

WAARDEN:	
Geo vormingsperiode	
geologisch	Stuwwalpas uit de voorlaatste ijstijd die door sneeuw/ijsmeltwater werd vergroot (tot ca. 500 m.) en verdiept (tot ca. 30-40 m.). Het meegevoerde materiaal werd naar het zuidwesten gedeponeed als smeltwaterwaaier (spoelzandvlakte, sandur of sandr) in het riviereengebied. Het smeltwaterdal is later weer iets opgevuld als gevolg van afglijdend, met water verzadigde bodems (solifluctie). Over het gebied ligt dekzand dat afkomstig is van vroegere riviervlakten en de drooggevalen Noordzee gedurende droge perioden van de laatste ijstijd.
geomorfologisch	In het smeltwaterdal komen kleine hoogtes voor en verstuingen uit historische tijd. Op de convexe flanken van de aangrenzende stuwwalhoogten liggen reeksen kommetjes in kleine trogachtige laagten. Deze zijn mogelijk ontstaan door neerstortend smeltwater in kloven van de ijsbedekking (kolk-gaten). Ook liggen er kleine smeltwaterdalletjes die zijdelings uitkomen op het grote smeltwaterdal.
hydrologisch	Infiltratiegebied op de hoge delen en kwelwater in het lager gelegen buurtschap Darthuizen, vroeger Arthese(n) genoemd.
Cultuur Historisch	
cultuur algemeen (architectuur, landinrichting e.a.)	Al vanaf de ijzertijd waren dekzandruggen in agrarisch gebruik. Buurtschap Darthuizen met gemengde boerenbedrijven ontstond op een langgerekte dekzandrug. Het aangrenzende natte riviereengebied werd gebruikt als hooiland en graasgrond en de drogere terreinen voor akkerbouw. De hogere gebieden bij en achter de stuwwal waren geschikt voor houtkap, schapenhouderij en plaggen om te vermengen met mest voor de armelijke dekzanden. De relatief hoger gelegen dekzandrug van Darthuizen onderbreekt de strookvormige verkaveling van het rivierkleigebied. Door de ligging van perceelgrenzen, paden en beplanting is de grens van de lange dekzandrug te volgen. De naam (van) Darthuizen is ontleend aan de adellijke familie die in de 16 ^e eeuw ook de gelijknamige ridderhofstad op de Darthuizerberg bezat. Het buurtschap Darthese(n) ressorteerde vroeger onder de ridderhofstad Kasteel Oud-Broekhuizen (ca. 13 ^e eeuw). Nu ligt er het landgoed Broekhuizen (1810/1906) met kasteel, oranjerie, koetshuis, boerderij, schuur en tuin met elementen in de Engelse landschapsstijl. De Amsterdamse eigenaar liet in 1824 aan de Rijksstraatweg Nieuw Broekhuizen bouwen (Landgoed Dartheide). En eerder ook het inmiddels afgebroken Zwitserse Huis (chalet ca. 1810) op de Darthuizerberg en een familie grafombe (mausoleum en belvédère 1818) op de Donderberg met zichttas naar Kasteel Broekhuizen.
archeologisch	Enkele ronde (graf)heuveltjes aan de noordzijde van het dal en op de hellingen van de aangrenzende stuwwalhoogten.
infrastructureel	Oude interlokale verbindingswegen door het smeltwaterdal 't Gat van den Berg (verlengde gezichtslaan van Kasteel Broekhuizen) en vervolgens enerzijds de Utrechtse Baan richting Scherpenzeel en anderzijds de Maarsbergseweg

	(thans N226), vroeger Valkenengse straatweg naar de daar verdwenen boerderij Groot Vakeneng.
militair	
immaterieel	
Natuur	
landschap	Deels sterk geaccidenteerd bos- en agrarisch cultuurlandschap met landgoed in Engelse landschapsstijl.
ecosysteem	Een variatie aan flora en fauna door verschil in hoogte, hellingsrichting, bodemopbouw (zand - klei) en vochtigheid.
Betekenis	
wetenschappelijk	Bestudering van de geomorfologie van het smeltwaterdal, de smeltwaterwaaier en de kommen (kolk-gaten) op de stuwwalflanken. Ook valt te onderzoeken of smeltwater medeverantwoordelijk was voor het ontstaan van de langgerekte zandrug in het rivierengebied.
educatief	Informatie; wandel- en fietsroutes, geopad.
recreatief / toeristisch	Sterke helling van de Darthuizerberg was ooit de eerste kunstsbaan van Nederland. Langs het gebied ligt het recreatieterrein Utrechtse Baan. Parc Broekhuizen is nu horecalocatie en hotel.
economisch	
Niveau	
internationaal	
nationaal	Een van de meest markante smeltwaterdalen van Nederland.
regionaal / lokaal	Idem.
Beheertype	
bescherming	Natuurnetwerk Nederland. Grotendeels provinciale gebieden van Aardkundige Waarde. Kasteel Broekhuizen en Tombe: Rijksmonumenten.
duurzame ontwikkeling	Accentuering van reliëf: bij dekzandruggen in agrarisch gebied door houtwallen; bij smeltwaterdal door verwijderen van begroeiing.
bedreiging(en)	Deels aangetaste dekzandrug: egalisatie en kleinschalige aantastingen.

Achtergrondinformatie o.m.:

- Aardkundige waarden in de provincie Utrecht, Drs. A.A. Bronbacher en Drs. W. Hoogendoorn, 1997
- Provinciale gebiedsbeschrijvingen ijssmeltwaterdal Darthuizerpoort en Darthuizen
- Geopad 71: De beboste Darthuizerberg bij Leersum
- Tastbare Tijd, Cultuurhistorische Atlas van de provincie Utrecht, e.a., Roland Blijdenstijn
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- IVN Heuvelrug en Kromme Rijn
- Erfgoed Landschap Utrecht
- Historische Vereniging Leersum
- Heemkundige Stichting Amerongen
- Collectie Stichting Oud-Leersum en Omstreken 1873-2007, RHC Zuidoost Utrecht
- Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden, Derde deel (C en D), pag. 194 , A.J van der Aa, Jacobus Noordduyn, 1841